

SZÁRAZVILLÁM

Kardos Ignác megállt a sarkon, és szorongva nézett be a keskeny utcába. Viseltes ruhája lelógott a válláról, fejét gyámoltalanul ingatta. Szeretett volna visszafordulni, sétálni vagy egy félórát, hogy gondolatait rendbeszedhesse, de meleg volt, és majdnem kétrét görnyedt a derekában futkosó nyilallás miatt. Inkább egy szék és az asszony gorombasága, minthogy még öt percig is főzesse magát a házfalak között izzó augusztusi hévségben.

Teherautó túlkölt és kanyarodott be a sarkon; a pocsolókban gázoló gyerekek visongva rebbentek fel a járdára. Két házzal lennebb, a lakásukkal ellentétes oldalon, sört csapoltak egy italmérésben: sokan voltak, és akiknek benn nem jutott hely, az utcán ittak a párás üvegkorsókból. Kézről kézre jártak a ki- és beadott poharak.

Jó volna inni egy halbát, igazán ráférne, de kérdés, hogy kap-e még pénzt a héten cigarettára? Persze, a szivar, hogy erre nem gondolt. Kikotorászta bádogtárcáját, rágyújtott, és megindult elszántan. Nem olyan mindenre elszántan, harcra készülve: elszántan, hogy meghúzza magát. Végre is mit mondhat? Ismerte az asszonyt, minden szavát előre tudta, kívülről: puliszka-

ember, nyámnyila, tojtatni kell ötven éves korában, mint egy anyámasszony katonája gyermeket. Kár az óvatosságért, és hiába fogalmazza meg okosan a mondanivalóját. De mivel is álljon elébe? Kitették a gyárból? Nem tették ki. Áthelyezik? Nem tudta, hova, és erről szó sem volt. Akkor mit mondjon? Kapott két napi betegszabadságot, fogalma sincs, hogy fizetik-e, vagy levonják. Megroppant a dereka, és nem tud dolgozni. S ha megkérdi Sára, hogy most mi lesz?

Mi lesz, csakugyan? Aki nem tud erre felelni, számbaveszi hogy mi volt. Ilyenkor emlékezni kell az állomásokra, párhuzamos meg keresztbefutó sínekre, váltókra és jelzőlámpákra, melyeknél barátságosabb tájak felé fordulhatott volna a vonat.

Amikor elkeseredett, előrancia gálta emlékeit, és rágódott rajtuk. Világos, hogy nem kellett volna Sárát elvenni. Becsapták, palira vették, tizenhárom éve biztosan tudta. Zsuzsa mondta meg, a sógornője, mert haragudott a húgára.

Töviskén történt, koraősszel, egy este. A tanító kisebbik leánya, Sára, bejött a boltba. Egyedül volt, és nyitva az ajtó. Sára csak beszélt, magyarázta, milyen hamis a macskájuk, legutóbb is, mikor az ölébe vette, végigkarmolt a nyakán. Nézze csak, Ignác, itt né a nyakamon. A blúzán a gombok sorra kibújtak a körülhimzett likakból. Egy hétig mindennap átjött, sötétedésnél sohase korábban, és egyszer éjfél után ment haza. Kardos csak tengett és lengett a boltban, üzleti útjait elhalasztotta, s az égből pottyant szerencsétől maflább lett, mint valaha. Sára viszont elsírta magát, lelkifurdalásában házigyónást rendezett otthon, és egy este az anyját küldte maga helyett Ignáchoz. Egy hét múlva eljegyesedtek. Istenem, komédia volt, és mióta

megtudta, Zsuzsát sem szívleli. Mért járt a szája, miért is mondta el: azzal se vigasztalhatja magát azóta, hogy Sára valamikor angyal volt, és milyen gyötrelmes istenverése, hogy ilyen lett... Miért is tudja!

A kocsmá előtt állt. Ide futott ki akkor, amikor Zsuzsa sáros igazsággal mocskolta be a múltat. Le akarta inni magát a földig, sírni akart a zsíros asztalra borulva, összetörni az asszonyt és a világot, és a redőnyt rugdosta, mert zárva volt. Akkor kellett volna kidobni, mikor visszajött Horváltól, de még akkor is, élete egyetlen dührohámában is érezte, hogy szüksége van az asszonyra. Málészájú és idétlen, semmit sem tud kezdeni nélküle: csak egy sutbadobott mosogatórongy. Szerencsétlenség. A lelke fenekéig ismeri Sárát. Jól tudja, hogy az utcában csak azok nem röhögnek rajta, akik sajnálják; de fogalma sincs, hogy mit kezdjen magával.

Egy dolog van, amiért érdemes élni. Évának gyermeke születik, már három hónapja látszik rajta a terhesség. Csak az unokáját egyszer kezében tarthassa, érdemes volt szenvedni. Éva, úgy látszik, boldog. Sziogyártó jó fiú. Az anyósának is mindig azt mondja, mióta nem olyan friss a házasság, hogy őt ne lehessen szidni előtte: Hagyják már el az öreget... Olyan háálás volt ezekért a szavakért. Hiszen Éva jó hozzá, de keveset látja, a fiának mintha ezeridegen volna, s az asszony... De igaza van, puliszkaember, mert egyszer meg kéne ráncigálni a kontyát, motyogta magában, és az unokájára gondolt, aki majd megvigasztalja, ha mindenki rossz is lesz hozzá.

Észrevette, hogy cigarettája kihűlve fityeg az ajkán, s már másodszor sétál el a kiskapu előtt. Egyszerre lecsillapodtak amúgy is szelíd indulatai, és belépett. Itt-

hon van. A múlt és a gondok rendszerint az utcán maradtak. Sára valami delejes erőt sugárzott ki magából, melytől az akarat megolvadt, és itthon gondolni se mert olyasmire, amit az imént öregesen eldünnyögött magában. Sőt, ha ösztönei mélyén fel is lobbant egy-egy erőtlen lázadás munkaközben, vagy egyszer egy hónapban az engedélyezett pohár sör mellett, vagy a házon kívül bármikor, otthon annál gyámoltalanabb lett, és anélkül, hogy emlékezni mert volna meddő felháborodásaira, igyekezett jóvátenni a végiggondoltakat. Alázatos mozdulattal vette le a sapkáját, végigsimított gyapjas ősz haján, és miután lábát alaposan a gyékényhez törülte, benyitott a konyhába.

Sára pongyolában állt a tűzhelynél, a rántást kavarta. Húsos arca vörös és izzadt volt, egy kis patak végigcsorgott a nyakán – melyet annakidején a macska megkarmolt –, és beszivárgott a háziruha kivágásába. Ránézett, forró arcából hidegen kisütő szemmel. Kardos zavarba jött, kereste, hova tegye sapkáját, aztán féloldalasan leült egy hokkedlire.

– Mi van magával? – kérdezte Sára. Már az ajtónyitáskor félbehagyta munkáját, félrehúzta a lábast a tűzhelyről, és kezét fakanalastól keresztbefonta a mellén. Végignézett a puliszkaemberen. Ruhái, melyeket mintha dróttal aggatták volna görbe testére, alacsony homloka, segélykérőn a padlón futkosó szürke szeme felingerelték. És a szokatlan idő! Ez meg mit keres itt háromnegyed tizenkettőkor? Ezzel a vén mamlaszszal megint valami baj van.

– Fáj a derekam. – Kardos furcsa, rekedt hangon szólalt meg, mint aki ritkán koptatja gégéjét. – Fáj a derekam. Valami megroppant a hátamban, mikor emeltem. Voltam a gyári orvosnál, megvizsgált, azt

mondja, hol dolgozom. A szárítóban, mondom. Azt mondja, ottan nem dolgozhatok tovább. Adott két napi pihenőt.

Az asszony mozdulatlanul állt. Csak éppen rendetlenül feltűzött haja csúszott le; ahogy az imént a hajladozásban meglazult és csapzott lett a konyhai melegben, a csatok nem tudták a súlyát tartani. Gondolkozott egy percig, mert amit Ignác mond, az jót is jelenthet, rosszat is. A szárítóban ez a vén mulya keveset keresett, a normát alig bírta teljesíteni, s ha átkerül valamelyik másik részlegbe, ahol könnyebb a munka, talán többet is kapna. Bár hogy fárad, az nem érdekelte. Szakadjon meg, ha elherdálta a boltot. Micsoda ember! Csak pár hónapig nem volt mellette, és tönkrement. Azóta lettek csak prolik, addig még ő is tudott egyet-mást mozgatni, tárgyalni, üzletet kötni, de hogy most munkába menjen? Mióta Horváth ott hagyta, legalább olyan nyügnék érezte az életét, mint Kardos. Rájött, hogy nem kell senkinek, és ehhez a szerencsétlenhez kellett visszajönnie, akinek a lyukas markából pillanat alatt kicsúszott, amit ő szerzett, tizenöt éven keresztül. Mert igenis ő szerezte és hitte meggyőződéssel, hogy jogos a düh és a bosszúvágy, amit Kardos iránt érzett. Mert kicsavarja még a lelket is belőle. Nem tud emelni? A jóságát a nyámnyilájának, nem muszáj neki, de kevesebbet ne hozzon haza!

– Hát akkor hol fog dolgozni?

– Nem tudom. – Kardos megszokta, hogy mások intézkedjenek, és vállat vont. – Lehet hogy áttesznek egy másik szekcióra, vagy mit tudom én. A korom megvan a nyugdíjhoz, de a szolgálati idő nem elég. Nem tudom, mi lesz, valahogy elintéződik.

Sára keserűen felkacagott.

– Valahogy! Micsoda ember! Persze, maga tudja, hogy amíg én élek, meglesz a betevő falatja. Könnyű magának! De hogy valamit mozdítson, arra nem képes. Hát rongyból van maga? Csak herdálni jó mindent? Én vagyok a hibás, hogy emelnie kell? Vigyázott volna az üzletére, akkor ma nem itt tartanánk. Megvert engem az isten, mikor magához mentem! Hol volt az eszem, te jó ég!

Kardos lehajtotta a fejét, mert biztos volt benne, hogy az asszonynak igaza van. Pedig belül, valahol, talán a torkában vagy a mellében – mintha kivénült agyveleje már nem is lett volna jó a gondolkozásra – érezte, milyen hazug, hazug, hazug ez a fehérség. Hogy miért ment hozzá, hát nem ő vétette el magát? Hogy szidja, pedig ő tette tönkre, és minden, minden, mert ki se lehet mondani... Pedig ő igazán senki-nek... mert megmondják a töviskeiek is meg itten a környékről, hogy a fekete-sefteket is az asszony csinálta, neki nem volt szabad mukkanni sem... És az a legszörnyűbb, hogy ahogy ránéz, mintha igaza volna; mert igaz, hogy a fiából, Péterkéből is ő csinált embert, és Évát ő adta férjhez, és őt szeretik jobban, pedig akkor nem gondolt rájuk, mikor elment Horvát-tal... Azt mondtam nekik, hogy anyuka kinn van Töviskén, a mai napig is így tudják, és engem, az apjukat, már alig vesznek kuttyába... Mert miért is élek én ilyen-ilyen egyedül, hogy senkim sincs, és majd az unokámat is elveszik tőlem...

Az öregember hosszú, egyenes orrán egy keserű-sós, kövér könnycsepp szivárgott lefelé, csíkot hagyva, mint az imént a verejték Sára nyakán, melyet megkarmolt volt a macska. Az asszony megvetően elbiggyesztett

vastag ajakkal nézte, s vigasztkeresően fordult vissza a rántáshoz, mint valami különb és értelmes lényhez.

*

Almáspite került az asztalra.

Vasárnap délután volt, harmadik napja, hogy nem ment munkába Kardos. Sára tehetetlenül dühöngött a hosszas pihenő miatt; nem tudta, mit kezdjen Ignáccal. Fát sem kellett vágnia, bevásárolni se küldte, mert félt, hogy becsapják – micsoda kereskedő volt, aki még alkudni se tud a piacon –, főzésben vagy takarításban pedig csak hátráltathatta. Túrnie kellett, hogy gunnyasszon egész nap a hűvös szobában. Az öregember meg várta ezt a vasárnap délutánt, a fiatalok szokásos látogatását, hogy kapjon egy jó szót a vejétől s Évától egy-egy rejtett, simogató pillantást.

Az ablaküvegre foltosan esett a napfény az udvaron álló eperfa levelein keresztül. Dongták a legyek az almást, Sára hatalmas karmozdulatokkal hajkurászta őket és kínálgozott. Éva, mikor az első legyet meglátta, csendesen tányérjára engedte a megkezdett süteményt, és többet egy falatot se tudott lenyelni. Szerényen hivatkozott az állapotára, és a férjét biztatta, hogy helyette is fogyasszon. Szíjgyártó Jóska vidáman ült az asztalfőn, egymás után kapta be az almás pitét, s a legújabb vicceket mesélte. Időnként az apósára kacsintott. Kardos ilyenkor nevetést erőszakolt magára, mert nem akarta megbántani, de a felesége felé sandított, hogy abbahagyja első rosszallására. Az asszony azonban kegyes volt. Csiklandósan és olajos hangon, nyelvét kiöltve kacagott a veje tréfáin.

Valóságos szerelemmel szerette ezt a hullámos hajú, fényesarcú fiatalembert. Hasonlított Horvátra, arra a legkülönb férfira, akivel valaha dolga volt. Csakhogy

mégis más, jóval kevesebb. Ez hivatalnok, beszerző; amarról meg nem lehetett tudni, mi a foglalkozása. Ez kövér, gömböc egy kicsit, az meg csupa izom és bikaerő volt: üzletember, szélhámos és férfi a javából. Már nem volt fiatal, mikor megismerkedtek. Túl volt a negyvenen, ő meg harminchatban járt, de öt-hat esztendő t bátran letagadhatott a korából. Horvát, az hatalmas ember volt: hipnotizáló erő és delejes akarat. Különb a töviskei román csendőröknél, a magyar katonatiszteknel, és vakmerő a végtelenségig. Maga küldte ki Kardost a boltba, hogy karonragadhassa – még most is érzi azt a szorítást –, és ráparancsoljon: Velem kell jönnöd. Szükségem van rád! És ő rohant, gondolkodás nélkül elhagyta Ignácot, Évát és Péterkét, mindenkit és mindent, ami ahhoz a sárfészekhez kötötte. Két hónapig bolyongtak együtt, szállodákban és szalmazpadlásokon, gyalog és szekérral, fronton és frontok mögött, örült hajszában, nyugatra. De a rúzt és púdert, az illatszereket, szemöldökfestékét nem hozta magával. Tiszta fehérneműi elfogytak, megcsúnyult és lerongyolódott, s egy reggel vénen és egyedül ébredt az ágyban, amelyben este még Horváttal feküdtek... Negyvenöt... Hány fiatal és csinos, üdehúsú lány csellengett akkor a világban! A nyomorult felszedett valakit, és meglógott, akárcsak ő Ignáctól. Megalázottan, szerencsétlenül sírt, de nem a megbánás miatt, csak a reményeket és egyszeriben odalett ifjúságát siratta. Maradt a jólét sovány vigaszának. Hanem itthon megváltozott a világ, Ignác a boltot becsukta, sápadtak és nyafkák voltak a gyermekek, és meg kellett alázkodnia egy rongyos előtt, hogy visszafogadja...

Horvátra gondolt, amíg a vejét hallgatta. Ez a vidámság, harsogó tréfa, minden felülkerekedő dara-

bos könnyedség, és leginkább ami emögött megbújt, emlékeztette rá. Aztán Évára pillantott. Az asszonyka messze ült az asztaltól, hasa miatt nem tudott neki támaszkodni, és kezét idétlenül az ölében nyugtatta, terhét körülöleelve. Sára megbánta, hogy sürgette a gyermeket, de megvolt az oka. Ha neki is gyermeke lett volna Horváltól, nem hagyta volna el. Ez az Éva meg, amilyen ügyetlen, még annyira se tud vigyázni az urára. Igaz hogy béke van, törvényszék, anyakönyv: házasok, de azért így biztosabb. Csakhogy egyetlen bűnös és titkos gyönyörűségétől fosztották így meg: elképzelni, meglesni, kikérdezni vagy következtetni, mit csinál Szíjgyártó a lányával.

Hazajött Péter is, a fiuk. Ebéd után elment valahova, de meghagyta, hogy várjanak rá, a sógorával akar beszélni. Megcsókolta nővérét, Szíjgyártóval nevetve rázott kezét, leült az asztalhoz, és ő is neki esett az almáspitének. Sára bekerült a két férfi közé, beszédjüket hallgatta; Kardos és a lány külön-külön magukban maradtak. Éva álmodozó arcával, vállaira hulló szőke hajával olyan volt, mint egy szentkép. Az apja szinte megszólítani se merte.

– Hogy vagy, Évike? – kérdezte félénken. Buta kérdés volt, nem jutott más eszébe. Nemigen volt mondanivalója. De Éva ezerfélét mesélhet, csak éppen oda kell dörgölőznie hozzá. Kardos Ignácban, miután annyian kutyába vették, kezdtek a kutya ösztönei kialakulni. – A kicsi mozog már?

Az asszonyka elpirult. Nem szerette, ha férfiak ilyesmit kérdeznek. Furcsa volt az apjától hallani ezt, hiszen olyan kevés közül volt egymáshoz. Ragaszkodott hozzá, mint valami megszokott dologhoz, de amíg itt lakott, az öreg csak úgy élt és lézengett a házban,

hogy alig is hihette többnek. Sohasem érezte, mennyi szeretet sugárzik felé az esetlen emberből. Kardos nem tudta a figyelmet felhívni magára.

– Mozog – felelte bizonytalanul. Aztán nem tudta, mit mondjon. Kardos is szavak után kutatott.

– Mit gondolsz... fiú lesz?

– Azt mondják. Azt mondta valaki... – Éva megint elpirult, mert el kellett volna magyaráznia, hogy a szomszédasszony bizonyos jelekből, mint a hasa állása, csípője szélessége, megjósolta, hogy fiú lesz. De az apja kellemetlenül kíváncsi. Érezte az öreg vergődő igyekezetét, hogy kérdezzen, mondjon valamit; látszott rajta, hogy beszélgetni akar, de elkezdni nem tudja. Feszélyezte az idétlenkedés, de sajnálta is az öreg embert. Kissé beszédesebb lett. Mosolygott.

– Azt mondta valaki, akinek már három gyermeke van, hogy úgy látja, fiú lesz. Én is szeretném, tudja, édesapám, Jóskáért. Azt hiszem, nagyon büszke lenne a fiára.

Kardos köhögő hangon, halkán kacagott.

– Biztosan fiú lesz, biztosan. Bár én egy kislányt se bálnék.

– És édesapám hogy van? – kérdezte Éva. – A gyárban mi újság?

Az öreg még mindig unokájára gondolt, és vidor arcán jóságnak látszott a gyámoltalanság. Oda se figyelve felelt.

– Mi újság? Hát semmi különös...

Ebben a pillanatban Sára átnézett az asztal fölött, és megakadt a szeme Ignácon. Egészen megfélekedett róla, miközben lelkendezve hallgatta Szíjgyártó bútorgyártásait és a merész lakáscsere-terveket. Ember a talpán, gondolta, és mivel gyarapodásukat a magáé-

nak érezte, nem is jutottak eszébe sötét gondjai. De a férje vidám arca, gyerekes nevetése felbosszantotta. Úgy, hát ez holnap bemegy a nagy bizonytalanba, talán kezébe nyomják a felmondást, és nem is törődik vele. Micsoda ember!

– Semmi különös? Magának semmi különös? – kiáltott át az asztal másik sarkára. – Mondja csak el, mi történt! – Aztán látva, hogy Kardos összetrottyan, és hirtelenében nem tud beszélni, felháborodva fordult a vejéhez. – Képzeld, Jóska, azt hiszem, ki fogják tenni. Már három napja itthon van, csütörtökön kapott kétnapi pihenőt, és vasárnap... Azt mondja, hogy a szárítóban nehéz a munka, nem tud emelni, megroppant a dereka. Elhiszem, de hát kinek könnyű? Én nem nyújtom a nyakam egész nap? Ez meg bemegy az orvoshoz, hogy ő nem tud többet dolgozni. Most aztán mi lesz?... Mert legalább nyugdíjban lenne, akkor még mehetne dolgozni a nyugdíjas szövetkezethez, de most mihez kezd? Mert olyan boldogtalan, hogy a falnak is nekimegy a fejével...

Kardos kicsire húzódott. Nem merte mondani, hogy nem is ő ment orvoshoz, hanem beküldték, hogy nem mondták ugyan, de biztosan átteszik más munkahelyre, ha nem tud emelni, mert manapság nem úgy van, hogy csak odanyomják a felmondást; és isten őrizz, megint kibögni, hogy majd csak elintéződik valahogy! Ezért már kikapott egyszer. Zavartan matarászott az abrosszal, amitől úgy látszik, mentőötlet jutott eszébe.

– De hiszen már nem is fáj a derekam, dolgozhatom akárhol, elmúlt...

– Ismerem magát – vágott közbe Sára élesen –, két nap múlva megint lesántul!

Szíjgyártó az anyósa karjára tette a kezét. Vidám fiú volt, nem szerette a családi jeleneteket. Két szemöldöke közt, kerek homlokán szarkalábszerű ránc jelent meg, ami azt jelentette, hogy ötlete támadt.

– Nem kell az öreget bántani – mondta, és szelíden vetett Kardosra egy lapos pillantást. – Kitenni nem fogják. Hanem gondoltam valamit.

Éva felállt, a függönyt igazgatta, és kibámult az udvarra. Arcán ábrándos kifejezés ült, elengedte a füle mellett a vitát. Péter, aki ugyanolyan szőke volt, mint a nővére, a családban senkire se hasonlító rókapofával, félig közömbösen, félig megvetéssel nézte az apját. Vén mamlasz. Csak ne tegyék ki, mert akkor egész nap a házban fog lábatlankodni. Péter rádiókat szerelt, boncolt és javított, maszek alapon; a konyhát utálta, és a szobában szüksége volt a helyre. Sára csodálattal nézett a vejére, és várta az isteni kinyilatkoztatást.

– Ide hallgasson, tata. Igaza van, nem olyan legény már, hogy egész nap a vizes kartonokat cipelje. Kérjen egy transzfert a mi vállalatunkhoz. Kérje csak nyugodtan, ha megvan, a többit bízza rám. Itt van né a pontos megnevezésünk.

Kivett egy noteszt a zsebéből, kitépett egy lapot, és felírta rá a vállalat címét. Kardos értelmetlenül pislogott a vejére.

*

– Szóval kollégák leszünk! – Bota bácsi, a dobozgyár kapusa rácsapott Kardos Ignác vállára. – Azért még nézzen be hozzánk vagy egyszer!

Kardos kiténfergett a kapun. Egyenletesen és kissé csámpásan rakta egymás elé a lábait. Nemigen nézte,

hova lép, az útszéli bogáncsok felkapaszkodtak megfakult pantallójára. Levette a sapkáját, mert úgy érezte, feje szétrobban, nemcsak a melegtől, hanem a rettentő kavargástól is, mely tegnap óta odabenn támadt. Kollégák lesznek Bota bácsival...

Az öreg, akit fehér bajusza miatt még ő is, a hatvan fele baktató, bácsinak hívott, egyik szavával tüskét szúrt bele, a másikkal kihúzta, s írral kenegette meg a sebhelyet. Hogy ők kollégák lesznek! Nem azért, hiszen az otthoni elnyomatásban utolsónak érezte magát az emberek között, de büszke volt rá, hogy tizenkét éve a kezemunkájából él. Nagyon jól emlékezett az asszony üzleteire. Maga puliszkaember, korholta Sára, fogalma sincs, hogy miből lesz a pénz. Meg kell venni az árut, megvárni, amíg eltűnik a piacról, és akkor kidobni drágáért. Tanítsam magát, mi? Én csak egy tanító lánya vagyok, de tudok számolni!

Ő pedig nemcsak málészájú, de született hülye is volt, ahogy Sára nemegyszer megállapította. Mert irtózott az üzlettől. Keresett, és a pénzét utálta. Világos. Azaz csöppet sem világos. Ugyanis megvesz valamit, aztán eladja, s ebből haszna származik. Valakit becsapott: vagy akitől vette, vagy akinek eladja, mert akkor honnan a kettő közti különbség? Ettől a megoldhatatlan kérdéstől szabadult meg az üzlettel együtt. És a gondoktól, fejfájásoktól, álmatlan éjektől. Nem rémítik az egerek, sem a betörés; nem kell könyvelnie, és pincétől-padlásig dugdosni az árut, mint a felesége parancsára tette a háború idején. Mióta gyárban dolgozott, zsebe könnyebb lett, de az emésztése is. A kapus pedig semmit sem dolgozik. Tíz éve hordta a préstől a szárítóig a nedves kartontáblákat,

és a munka roppant nagy becsületre tett szert gondolatvilágában. Az volt a túske, hogy ő is kapus lesz.

Az ír pedig, mely ezt a megbántást egyszeriben meggyógyította, az volt, hogy: „azért nézzen be még hozzánk vagy egyszer”. A káderosztályon is majdnem elsírta magát. Kardos bácsi, hát miért akar elmenni? Tíz évig dolgozott nálunk! Könnyebb munkára tesszük, maradjon. Ugyanezt mondta a főmérnök is. Ő csak állt, a sapkáját forgatta, rázta a fejét. Hogy magyarázza meg? Az sem kis dolog, amit megparancsol az asszony. De hogy a vejét is megsértse? Hogy majd azt mondja Évának: „Finom apád van! Kivakarom a nehéz munkából, szerzek neki kényelmes állást, és ő fütyül rám?” Na, hát ezt nem akarta, pedig a káderes megmondta: Kardos bácsi, a kollektíva szereti magát. Ő, igaz, senkivel se volt haragba, de most hallotta először, hogy szeretik. Szinte kétségbeesett. Egy egészen világos pillanatában meglátta, hogy csakugyan pipogya rongyember, ha most nem tart ki. Hanem eszébe jutott egy szintén elég világos gondolat, mely szerint, ha marad, Sára fogja ugyanezt a szemére vetni. Két sarkalat állt szemben egymással: az asszony és a lelkiismeret. Kardos a feleségére gondolt, háta begörbedt, és továbbra is csak a fejét ingatta.

Elért a füzes-ér partjára, átment a kis hídon, felkapaszkodott a vasúti töltésre, és a hatalmas raktár fele tartott, amely egy kilométerről is jól látszott vörös téglafalaival. Ott van a veje, beszerző. A raktár nemigen tetszett: mi az, hogy raktár, mit dolgoznak ott? Báza, mondta Szíjgyártó, lerakat, ahova hozzák, ahonnan viszik az árukat. Ide figyeljen, tata, jöjjön csak be kapusnak, aztán még raktárnok is lehet. Ért

hozzá, kereskedő volt, nem igaz? És szeretetreméltóan rákacsintott az öregre. Kardos különösen érezte magát. Nem szerette, ha koszos kis fűszeresboltjára emlékeztették. Sára ugyan megtette naponként, de azt megszokta. Jóskától kellemetlen volt. A barátságos kacsintás viszont azt jelentette, hogy emberszámba veszi, sőt barátkozik is vele, amit ilyen ügyefogyott após-sal nem lett volna kötelessége megtenni.

Az állomásról vonat futott ki, le kellett térdnie a talpfákról, amelyeken elmélyülten lépkedett. Súlya futásra kényszerítette a meredek lejtőn, az ijedtségtől szívdobogást kapott, és leült a bürök közé, a töltés aljában, hogy megpihenjen kissé. A bürökszag munkakedvet, a pihenés megnyugvást hozott. Ez a különös illatú növény az egész városban csak a gyarak körül tenyészett. Illatát olyankor szívta magába, mikor munkába ment vagy onnan jött; a kövezett és aszfaltos belvárosi utakon sohasem érezte. Innen a munkakedv. Szívdobogása pedig meggyőzte, hogy hiába legénykedik, csakugyan öreg már, és bizony jól fog egy nyugalmas állás. Elvégre kapus is kell hogy legyen valaki.

Felkelt, és most már a töltés aljában, a salakkal feltöltött ösvényen indult a raktárhoz. Még csak egy baja volt: a jelentkezés. Lepecsételik az igazolványát, ilyen iratot kérnek, olyat adnak, ahogy ez történni szokott. Ettől félt a leginkább. Múltkor is milyen ostobán járt a Zsuzsa házadóival! A sógorasszony beteg volt, Sára kedvetlen, elküldték befizetni a házadót. Januárban történt, mikor a szabadságát kivette. Délig lötyögött ablaktól-ablakig, íróasztaltól tárgyalóteremig, hogy végül hazabaktasson mit sem intézve. Sára leköpte. Hülye, sziszegte, tisztára hülye, mert az

embernek megáll az esze, hogy tudta egy napig is vezetni a boltját?

Na és a bolt, igen. A káderes biztosan megkérdi. De ő megmondja az igazat. „Volt kérem, igenis, volt egy üzletem.” Az apja nyitotta Töviskén, még tizen-nyolc előtt. Az apja szegény ember volt, nem is tudja, honnan tudott egy boltot összekaparni. Azért kínlódott éppen, hogy meggazdagodjék, de nem ment. Azelőtt nem volt üzlet a faluban, s az emberek továbbra is a szomszéd község boltosától vásároltak. Igaz, hogy Töviskének nem volt hetivására. Fene tudja, mit tett a másik: az áruja jobb volt, olcsóbban adta, mégis megtollasodott... „Igenis kérem, én átvettem a boltot az apámtól, negyvenben a városba jöttem, és negyvenötig működtem.” Itt még a monológot is abbahagyta, mert Sárára gondolt, és elpirult, majd fellelegzett, és nyílt arccal fordult a bürök- és bogánckórókhoz: „Negyvenötig működtem, azután beadtam az ipart. A gázgyárba mentem dolgozni, negyvennyolctól pedig a dobozgyárban dolgozom, a kartonszárító részlegen.”

Közben elért a raktárhoz. A salakösvény kövezett útba torkollott: előtte tornyosult a hatalmas téglalapú épület, melynek apró ablakai malomra vagy hombárra emlékeztették. Középen boltíves kapu vezetett az udvarra, mint egy alagút; alatta mázsáló, melyet egy üvegfalú portásfülkéből kezeltek, és – amennyire kívülről látszott – sürgés-forgás az udvarban, a kapualjban és az ablakok mögött. Jöttek és mentek az emberek, társzekerek dübörögtek a mázsálón, az egész raktár nyüzsgéstől és hangos beszédétől forrott. Alig mert belépni.

A kapualjban rákiáltottak:

– Hé öreg! Vigyázzon!

Teherautó bújt ki a szűk bolthajtás alatt. – Nem kell lemérni! – kiáltotta valaki, a gépkocsi dudált: Kardos ijedten lapult a falhoz, és kiverte a verejték. A kapus megszólította.

– Hova igyekszik?

– Én a káderosztályra. Szíjgyártó Józsefet keresem.

– Nem a kádernél dolgozik.

– Szóval igen, ő a vejem, tudja; én a káderhez jöttem, felvétel-ügyben.

Teljesen összezavarodott. Az ijedtség, a lárma s az a rettentő gondolat, hogy ő, a puliszkaember, a tajdak, a félszeg, ezt az elképesztő forgalmat ellenőrizze ebben a szűk kapualjban, megszédítette. Igazolványát elvették, útbaigazították. Szíjgyártó az udvaron látta meg tanácstalanul keresztülbaktatni, s két perc múlva egy irodában voltak. „Elkapott a gépszíj” – motyogta Kardos magában.

*

Kardosék egy házban laktak Sára nővérével, tőle bérelték a lakást. Hét vagy nyolc kőlépcső vitt ahhoz a szoba-konyhás lakrészhez, ahol Zsuzsa meghúzta magát. Az ajtó és ablakok körül tenyérszerű darabokban mállott a vakolat: a háznak ez a hátsó fele megvékonyult, nem úgy, mint a Kardosék lakrésze, ahova Szíjgyártó hordatott cementet, gipszet, hogy a bomló falakat kitatarozzák. Olyan volt, mint egy öregasszony, aki már nem ad magára: akárcsak a lakója.

Ignác kényszeredetten baktatott fel a lépcsőn és kopogtatott be a konyhába. Két szeme riadtan forgott, mintha zugot keresne a repedések közt, ahova el tudna rejtőzni.

– Jöjjön be, Ignác! – szólott ki Zsuzsa. Az üveges ajtón keresztül látta, hogy a sógora kopog. Ahogy felállt és gyanakodva ment elé, ropogtak megszáradt csontjai. Nagydarab volt, akár a húga, de Sáránál sokkal kevésbé húsos: könyöke kiszúrta a ruhaujjakat, az elfogyasztott ételtől nem nőttek párnák a vállára, és egyebüvé, mint Kardos feleségének. Arcán a családi vonások némileg ugyanazt tükrözték, mint a Sáraén, csak a merészség helyett kitartás, a szereznivágyás helyett kapzsiság bujkált mögöttük.

– Sára üzeni... – Kardos köhögni kezdett, erőltetetten, remélve, hogy a sógorasszony kitalálja, miről van szó, és nem kell folytatnia. De Zsuzsa csak nézte, s a lélegzete is elakadt. – Sára üzeni, hogy ne haragudjon, ha egy kicsit, egy pár napot megkésünk a lakbérrel...

Az öregasszony megvetően mérte végig.

– Miattam, tudja, hogy kimaradtam a munkából...

– Tudom, tudom! – A sógornő hiányos fogsorát mutatta. Ki nem állhatta ezeket a senkiháziakat. Nyolc évvel volt idősebb Sáránál, csúnyább és öregebb, és ez már régen is bő forrása volt a gyűlöletének. Aztán ahogy ez lassan elvesztette jelentőségét, maradt más. A gyermektelen özvegy irigysége, az érényes vagy legalább érényre kényszerült fehérnép álszent megbotránkozása és házigazdai lenézés vegyült érzelmeibe. Vigyáztak volna, magukra! Örült minden bajuknak, és bosszúsán gondolt arra, hogy ha meghal, az övék lesz kínlódva megszerzett, nehezen megtartott háza. Ignáccal nem sokat törődött, csak amennyiben Sárahoz tartozónak látta, és dühös volt rá, mert az egyetlen ember, aki elbánhatott volna nyavalyás hűgával, pincsikutyája lett az asszonnyak. Puliszkából van.

– Mához egy hét legkésőbb... – Ignác zavartan nézett a padlóra, s ujját húzgálta ruhája szövetén.

– Mondja meg Sárának, hogy én nem lopom a pénzt. Maguknak miért nincs házuk? Mondja meg Sárának, hogy öt lejjel többet fizetnek! Kamat fejében! Én nem lopom a pénzt!

– Kamatot! – ismételte Ignác, és magában hozzágondolta: hétfőig nincs szivar. Mert tudta, hogy az asszonynak nem mer szólni a kamatról.

– Igenis kamatot. – Zsuzsa elfordult; végzett.

Az öregember leballagott a lépcsőn, végigment az udvaron az eperfa alatt, és beszólt a feleségének. A cigaretta rettentően elkésérítette, de vidámságot színel, nehogy az asszony megtudja.

– El van intézve – jelentette ki, aztán zsebre dugta újságpapírba csomagolt zsíroskenyerét, és elindult felváltani a délelőtti kapust a raktárban. Az ajtónál Péterbe ütközött, aki hatalmas rádiót cipelt. Kardos még mindig mosolygott, bambán, mint mikor Sárával a jóhírt közölte.

– Álljon már félre, elejtem – mordult rá Péter. Félrehúzódott, és zavarában betette az ajtót.

– Nyissa ki, nem látja, hogy nincs kezem? Csakugyan, milyen figyelmetlen! Kardos a kilincs fele mozdult, de Péter már lábával betaszította az ajtót, és dühösen morogta magában:

– Örökké útban van!

Kardos csendesen elindult. Volt még ideje háromig. Arcán még mindig ott bizonytalankodott a mosoly. Ottfelejtette, de mire rájött, a gépies fintor átsimult egy felismerés, megtalált értelem boldog mosolygásába. Ez az, útban van! Csöppet sem bánkódott: ezek a szavak nem voltak sértőbbek, mint máskor. Örült,

hogy megtalálta a szót, melybe megsűrűsödve kifejeződik egész élete: útban van. Ennyi az egész. Igazán, nagy dolog is volt rájönni!...

Valaki utána kiáltott. Péter volt.

– Szóljon a sógornak, hogy várom! Timárral együtt!

Kardos bólintott és továbbment. Útban van... Nagyon jó! Miért nem mondták meg eddig? Könnyű segíteni. Péternek útban van, belebotlik a hosszú drótokba, ha rádiót szerel; lábatlankodik, ha be akar menni az ajtón... Évának útban van, mert alkalmatlan szeretetével gyötri. Az meg csak langyosan viszonozza, ha igen... Igaz, mit is tett érte? Sára szülte meg, Sára kereste a pénzt, amivel nevelték gyermekkorában, s amikor ő gyárban dolgozott, azt is az asszony akarta, ő találta ki... Ő adta férjhez, ő kerítette neki Szíjgyártót, jól tette... Csoda, hogy közömbös neki a vénember? S útban van a vejének is, hiszen csak bajt csinál; nem tud emelni, az meg futkoshat, hogy neki állást kerítsen... Sárának meg leginkább. Sára még fiatal, ötvenegy éves, még férjhez mehetne, miért ne? Ki mondja, hogy nem? Milyen szép nagyok a mellei, és még most is biztosan kemények. Nemrég buktak utána, ő csak bámulta szemrehányóan, állt az útjában... De most már megbocsát, vagyis bocsánatot kér, nem lesz többé az útban. Csak éppen az unokáját akarta volna még meglátni. Igazán, milyen kedves lenne Évától, ha fiú lesz, Ignácnak hívní... De ez bolondság. És hátha leány lesz? Milyen jó lett volna tudni, meglátni... De nem, ő nem lesz senkinek az útjában... Meglátják...

Beért a raktárba. Három múlt két perccel, a délelőtti kapus már türelmetlen volt; átadta a szolgálatot, és elment. Kardos magára maradt.

Ötvenöt évét legalább hatvannak nézték, s az arcára volt írva a gyámoltalanság. Ilyen ember nem való kapusnak. Odatették a hátsó kijáráshoz, melyet alig használtak, és Szíjgyártó közbenjárására örökösen a délutáni váltásba került; délutániba, mikor forgalom sincs, mint két óra előtt, és sötét sincsen, mint éjszaka. Dolga kevés volt. Beengedni mindenkit, aki arról jön, s az igazolványát, amíg bennmarad, leteszi nála; kiengedni mindenkit, aki ott jött be, vagy arra megy el a raktárhoz tartozók közül; s megnézni, hogy árut kapusjegy nélkül ki ne vigyenek. „Ignác bácsi – mondta a káderes –, maga érteni fog az árukhoz. Ha valaki visz kifelé valamit, maga megnézi a kapucédulát. Van rajta tíz szál bergmanncső? Megszámol tíz szálat, a többit elveszi tőle, és viszaküldi a raktárba. Ennyi az egész.” Így mondta, és nevetett hozzá.

Csütörtök volt: egy hete, hogy a dobozgyárban szabadságolták, és harmadik napja, hogy kapus a raktárban. Kényelmes állás. Tegnap és tegnapelőtt mindössze két ember ment ki ezen a hátulsó kapun, két raktári munkás. Vinni nem vittek semmit.

Kardos leült a lócára, fejét nekitámasztotta bódéja falának, és messze nézett a semmibe. Az udvaron hangos csattanásokkal betonvasat raktak egy traktorral vontatott kocsira; oda se figyelt. A kapura pillantott időnként, és közben arra gondolt, hogy útban van. Ide is azért tették, hogy valakinek útjába legyen. De ő már nem lesz. Többet nem.

Szorongó mellében ismeretlen és rendkívüli sejtések mozogtak. Milyen lesz? Nem szabad reá gondolni. Ennek az életnek vége.

A nap megszaladt, mint szekér a lejtőn. Öt óra felé járhatott, a raktár kezdett elnéptelenedni. A két

raktári munkás, akik arrafele laktak, elmentek. Ignác halkán, tiszta és zengő hangon köszönt nekik, és úgy nézett reájuk, mint akiket utoljára lát. Úgy érezte, kimondhatatlanul szereti őket, és mégis elmennek. Tehetetlenül bámult a becsukódó kapura. Aztán megrezzent. Sziogyártó közeledett a portásfülkéhez. A traktor ugyanakkor nagy pöfögéssel megindult, csörömpölve húzta a vasakkal megrakott pótkocsit. Sziogyártó vidáman állt meg az apósa előtt.

– Tata, tudja micsoda maga?

Kardos szomorúan ránézett. Hát ez minek jön ide?

– Páza lá báza! – Sziogyártó nevetett. – Ne vágjon már ilyen savanyú képet. Tetszik az állás?

– Nem sok vizet zavarok.

– Tán csak nem bánja? Kérjen egy köpenyt, és aludjon, ősszel majd hűvös lesz!

Az öreg nem felelt. Elnézett a veje mellett, arca álmodozó volt, és ebben a pillanatban látni lehetett, hogy Éva hozzá hasonlít. Sziogyártó megcsesélt a lábát, gondolkozott egy darabig, mit mondjon, aztán kivágta:

– Na megyek, mert már vár az asszony. Mikor jön hozzánk, tata? Már el is felejtette, hol lakunk. Na, viszontlátásra!

Kardos utána nézett. Soha, akarta mondani, de nem mondta. Aztán nagyot sóhajtott. Istenem, hát mégis meg kell szólalni.

– Jóska, várjon csak!

– Tessék – fordult meg a veje hirtelen.

– Hagyja itt azt a vacakot.

– Miféle vacakot?

– A kapucédulát.

– Miféle kapucédulát?

– Azokról a drótokról...

– Ja! – Szíjgyártó elnevette magát. Hóna alá pillantott, mintha megfeledkezett volna a finom tekerceselő-drót-kötegről, amit ott cipelt, papírba takarva. A hajtogatás hátul kibomlott, és kilátszott az egész. – Erre nem kell kapusjegy, ez izé... ez mintaáru az izétől... Én hoztam be, vissza kell vigyem.

Kardos csak nézte. A veje felkacagott.

– Ej, tata, tán csak nem hiszi, hogy loptam? Jó vicc...

Az öreg már a vízióknál tartott: látta a dobozgyári káderest. „Kardos bácsi, a kollektíva szereti magát.” Eszébe jutott tizenkét évi munkája, a munkatársai, minden. Olyan volt, mint egy villámlás, vakító szárazvillám, csak egy másodpercig felvillanó fény, amikor cselekedni kell, mert azonnal ismét sötét lesz. Megindult Szíjgyártó felé.

– Jóska, hagyja itt a kapusjegyet.

– Mondom, hogy minta, én hoztam, nem kell cédula...

Kardos nem hallotta. Odament, és megfogta a csomagot.

– Akkor ezt hagyja itt.

– Tata, ne vicceljen... – Szíjgyártó elsápadt. A vasat rakó emberek közül visszatért három bőrkötényes munkás az udvarra, és valamit keresgéltek a fűben. – Tata, ne vicceljen, ez az enyém...

– Itthagya.

– Meg van örülve!

– Itthagyd!

– Nem, nem, a zsebemből esett ki! – kiáltotta az egyik bőrkötényes, az elülső kapu felé. Egészen közel

volt. Szíjgyártó rácsapott Kardos kezére, és vadul megszorította.

– Jól van, ide figyeljen, vén hülye... Elvettem na, kell... A fiának viszem, érti, Péternek! Lármázzon csak – sziszegte –, lármázzon, hogy zárják be a fiát és engem, maga vén hülye, hogy maradjon Éva a gyermekkel...

Kardos felüvöltött:

– Tolvaj! Tolvaj, az én vejem!

Szíjgyártó kifeszített tenyérrel ütött a torkára. Kardos felhördült, megtántorodott, belekapaszkodott a támadóba.

– Tolvaj! Segítség!

A rakodók, akik egy elveszett bugylibicskát kerestek, már az első kiáltásra odaszaladtak. Szíjgyártót hat kéz ragadta meg, karjait hátracsavarták. Kövér mellén megfeszült az ing, s egy lerepülő gomb szemközt vágta Kardos Ignácot.

Viszonzásul szembeköpte a vejét.

– Nyomorult! Most már tudom, kik vagytok! Megállj!

...Mire hazaért, az asszony már mindent tudott. Timár, aki még a raktárban volt, Péterhez futott a hírrel. Sápadtan mentek el mindketten, azt mondták: Évának szólni. Távozóban Timár még odabökte az asszonynak: – Gyönyörű férje van!

Sára hol vörösregyúltan, hol elfehéredve, ölni készzen várta Ignácot. Az meg jött, késő este, csoszogva s görbén, mint máskor, csak a szeme csillogott másként. De az a sötétben nem látszott. Belépett a konyhába.

– Gazember! – sikoltotta az asszony, és vállon ragadta.

Ignác ránézett.

– Tudod már? – Először tegezte életében.

– Mocskos, aljas gazember! – tépte az asszony.

– Eressz el, bestia! – kiáltott Kardos, és hangja élesen, parancsolóan csattant a falak közt. – Szóval, ribanc, hát én vagyok a gazember – mondta, és hatalmas erővel arcul ütötte. – Puliszka voltam! Nem tudtam, kik vagytok! Vagy tudtam, és mégis kussoltam! De most megmutatom, ha bele is dögöltök! Nesze, hogy tudd meg... Nesze lopás, nesze feketeüzlet!... – kiáltotta, és hol jobb, hol bal tenyere csattant az asszony húsos, pecsenyeszínű, megrémült arcán.